

Onderzoek

Onderzoek naar de seksualiteitsbeleving van mannen met een autismespectrumstoornis

Salvatore Vitale^{1,2}, Elsbeth Meij⁴, Richard Vuijk³

¹GGZ Rivierduinen

²Afdeling Psychiatrie, Erasmus Medisch Centrum, Rotterdam

³Sarr Expertisecentrum Autisme, Rotterdam

⁴Delta Psychiatrisch Centrum, MFC Spijkenisse

Samenvatting

Onderzoek gericht op de seksualiteitsbeleving van volwassenen met een autismespectrumstoornis (ASS) staat nog in de kinderschoenen. Deze studie richt zich op de seksualiteitsbeleving van mannen met ASS en een ten minste gemiddelde intelligentie en vergelijkt deze met een controlegroep van neurotypische mannen, waarbij gebruik wordt gemaakt van zelfrapportagevragenlijsten. De resultaten laten zien dat beide groepen over dezelfde seksuele normen en waarden beschikken met betrekking tot het beleven van seksuele lusten, seks voor het huwelijk en de seksuele socialisatie van kinderen en het toelaten van psychoseksuele stimulatie. Mannen met ASS zijn minder seksueel gemotiveerd en ervaren een lagere aantrekkingskracht tot het huwelijk en/of hun eigen partner dan neurotypische mannen. De conclusie van deze studie is dat mannen met ASS meer seksuele problemen ervaren dan neurotypische mannen. Voor deze seksuele problemen dient in intake en behandeling aandacht te zijn.

Een autismespectrumstoornis (ASS) wordt volgens DSM-5 (American Psychiatric Association, 2013, 2014) gekenmerkt door aanhoudende tekorten in de sociale interactie en de sociale communicatie, en door beperkte, repetitieve gedragspatronen, interesses of activiteiten. In de DSM-IV-TR (American Psychiatric Association, 2000) waren vijf pervasieve ontwikkelingsstoornissen opgenomen, te weten autistische stoornis, stoornis van Rett, desintegratiestoornis van de kindereleeftijd, stoornis van Asperger en pervasieve developmentale disorder – not otherwise specified (PDD-NOS). Omdat tussen deze verschillende stoornissen veel overlap bestond, was het voor zelfs heel ervaren psychodiagnostici moeilijk om een betekenisvol onderscheid te maken tussen met name de autistische stoornis, stoornis van Asperger en PDD-NOS (Zwaigenbaum, 2012). In de DSM-5 is alleen nog sprake van één stoornis, namelijk autismespectrumstoornis (ASS), waarbij

de ernst wordt uitgedrukt in de mate van steunbehoefte, die gering kan zijn (niveau 1) tot zeer substantieel (niveau 3). Meer dan 70% van de mensen met ASS is bekend met bijkomende somatische of genetische aandoeningen, met comorbide psychiatrische (bv. ADHD, depressie en angst) en met omgevingsproblemen (Lai & Baron-Cohen, 2015; Lai, Lombardo, & Baron-Cohen, 2014; Lever & Geurts, 2016; Mannion & Leader, 2013).

Een autismespectrumstoornis kan gezien bovenstaande een levenslange handicap genoemd worden die vooral interactioneel (en indien van toepassing ook seksueel) de nodige beperkingen, frustraties en teleurstellingen kan opleveren voor zowel de persoon met ASS als voor degenen in contact met een persoon met ASS. De vraag kan daarbij gesteld worden hoe volwassenen met ASS seksualiteit in brede zin beleven, zowel partnergericht als solo-ervaringen. Dit is onderwerp van deze studie.

Uit eerdere onderzoeken naar beleving van seksualiteit bij volwassenen met ASS blijkt het merendeel van de mensen met ASS dezelfde seksuele verlangens en interesses als neurotypische mensen (d.w.z. mensen zonder autisme) te hebben (Bodfish, Symons, Parker, & Lewis, 2000; Byers, Nichols, & Voyer, 2013; Byers, Nichols, Voyer, & Reilly, 2012; Gabriels & Hill, 2007; Gil-mour, Schalomon, & Smith, 2012; Hénault & Attwood;

Dr. S.G. Vitale, klinisch psycholoog/psychotherapeut
 Drs. E. Meij, psycholoog in opleiding tot gezondheidszorgpsycholoog
 Drs. R. Vuijk, klinisch psycholoog
 Correspondentie: Dr. S.G. Vitale, GGZ Rivierduinen, locatie Voorhout, Postbus 405, 2300 AK Leiden. E: s.vitale@rivierduinen.nl

2003; Konstantareas & Lunskey, 1997; Ousley & Mesibov, 1991; Ruble & Dalrymple, 1993; Van Bourgondien, Reichle, & Palmer, 1997). Een review van de literatuur over seksualiteit bij ASS (Kellaher, 2015) sluit hierbij aan en concludeert dat vooroordelen over ASS en seksualiteit onjuist zijn: er is weinig bewijs dat mensen met ASS asexueel, seksueel onkundig en onervaren zijn en/of een desinteresse hebben in relaties.

Daarnaast zijn er studies die bijzonderheden in seksualiteit bij mensen met ASS aantonen, zoals masturbatie geassocieerd met typische rituelen of stereotiep gedrag (Van Bourgondien et al., 1997), masturberen in het openbaar, geslachtsdelen aanraken of zichtbaar blijf geven van tekenen van seksuele opwindning in het openbaar (bij mensen met ASS in combinatie met milde tot ernstige cognitieve beperkingen) (Hellemans, Colson, Verbraeken, Vermeiren, & Deboutte, 2007). Andere bijzonderheden die aangetoond zijn bij mensen met ASS betreffen: beperkte kennis van en ervaring in seksualiteit (Hénault & Attwood, 2003; Mehzabin & Stokes, 2011), beter seksueel functioneren van mannen met ASS dan vrouwen met ASS (Byers et al., 2013), meer nadelige seksuele ervaringen voor vrouwen met ASS dan mannen met ASS (Pecora, Mesibov, & Stokes, 2016) en minder gebondenheid aan traditioneel mannelijk gedrag bij mannen met ASS en een lager libido (Bejerot & Eriksson, 2014).

Bovenstaande studies bestaan veelal uit kleine en zeer heterogene onderzoeksgroepen met verschillende intelligentieniveaus en kennen methodologische beperkingen: dit maakt voorzichtigheid in interpreteren en bescheidenheid in het generaliseren van de onderzoeksresultaten bij veel van de onderzoeken op het gebied van ASS en seksualiteit noodzakelijk (Dewinter, Vermeiren, Vanwesenbeeck, & Van Nieuwenhuizen, 2013).

Doel van het onderzoek

Het doel van ons onderzoek is na te gaan of seksualiteitsbeleving van volwassen mannen met ASS en een ten minste gemiddelde intelligentie vergelijkbaar is met die van neurotypische mannen. Dit onderzoek is de eerste Nederlandse studie die zich richt op de beleving van seksualiteit van mannen met ASS en wil daarmee een bijdrage leveren aan het vergroten van de kennis over dit onderwerp bij hulpverleners ten behoeve van de behandeling van volwassenen met ASS.

Methode

Onderzoekspopulatie

In totaal hebben 31 mannen met ASS deelgenomen aan dit onderzoek (zie Tabel 1). Van de participanten is 10% (n=3) bekend met een autistische stoornis, 61% (n=19) met de stoornis van Asperger en 29% (n=9) met PDD-NOS. De gemiddelde leeftijd van de ASS-groep is 37.39 jaar (18-65 jaar) en het gemiddelde intelligentiequotient (IQ) is 105 (range 88-119). Meer dan de helft (58%; n= 19) van de mannen in de ASS-groep heeft

geen relatie en ruim tweederde (65%; n= 20) is hoog opgeleid.

De controlegroep bestaat uit 35 mannen met een gemiddelde leeftijd van 34.06 jaar (range 23-62 jaar) en met een gemiddeld IQ van 102 (range 88-130). Het merendeel (83%; 29 van de 35) van deze mannen heeft een relatie en meer dan de helft (54%; n= 19) is hoog opgeleid.

Procedure

De participanten met ASS zijn geworven bij Sarr Expertise Centrum Autisme in Rotterdam en op de polikliniek van de afdeling Psychiatrie van het Erasmus Medisch Centrum (EMC) te Rotterdam. Sarr en EMC hadden gedurende het onderzoek een samenwerking op het gebied van psychodiagnostiek van ASS bij volwassenen. Daarnaast zijn mannen met ASS geworven via het internet met advertenties op *message boards* gericht op ASS. Van deze respondenten werd schriftelijk toestemming gevraagd om informatie op te vragen over hun ASS-classificatie en -diagnose bij de ggz-instelling waar ASS is gesteld en/of behandeld werd. In dit onderzoek zijn alleen mannen met ASS geïnccludeerd gezien de ruime beschikbaarheid van mannen met ASS bij SARR en EMC. Deelnemers voor de controlegroep werden zoveel mogelijk gematched op leeftijd en opleidingsniveau en zijn geworven onder de algemene bevolking met behulp van advertenties in openbare gebouwen en het openbaar vervoer in de regio Rotterdam. Alle deelnemers aan het onderzoek hebben een schriftelijke *informed consent* getekend.

Voor zowel de ASS- als controlegroep geldt dat de minimale leeftijd 18 jaar is, goede beheersing van de Nederlandse taal vereist is en dat sprake is van minimaal een normaal intelligentieniveau (IQ-schatting > 85). De deelnemers in de controlegroep zijn gescreend op kenmerken van ASS met behulp van de *Autism Spectrum Quotiënt – Nederlandse versie* (AQ-NL) (Baron-Cohen, Wheelwright, Skinner, Martin, & Clubley, 2001; Hoekstra, Bartels, Cath, & Boomsma, 2008), waarbij het afkappunt voor screening in de algemene populatie van 32 is gehanteerd (Woodbury-Smith, Robinson, Wheelwright, & Baron-Cohen, 2005). De studie is goedgekeurd door de Medisch Ethische Toetsings Commissie van het Erasmus Medisch Centrum.

Meetinstrumenten

De *Seksualiteit Belevingsschaal* (SBS; Frenken & Vennix, 1978) is gericht op het meten van de seksuele beleving en bestaat uit 83 items en 4 schalen. Schaal 1 (Seksuele beheersingsmoraal: verwerpen/accepteren) verwijst naar attitudes, normen en waarden met betrekking tot seksuele lusten, seksuele relaties voor het huwelijk en seksuele socialisatie van kinderen en jongeren. Schaal 2 (Psychoseksuele stimulatie: toelaten/ afweren) meet de mate waarin iemand seksuele stimuli zoekt of toelaat versus niet zoekt, vermijdt of afweert in de realiteit of fantasie. Schaal 3 (Seksuele motivatie: toewen-

dings-/vermijdingstendentie) verwijst naar de mate van seksuele reactie in seksuele situaties, de mate van exploratie van lichaam- en lustbeleving en het voorkomen en de frequentie van emotionele belevingen tijdens het voorspel, de coïtus en het orgasme. Hoge scores op schaal 3 wijzen op seksuele aversie en zijn indicatief voor seksuele problemen. Schaal 4 (Attractie tot huwelijk: laag/hoog) meet de sociaal-emotionele aantrekkingskracht ten aanzien van de partner. De psychometrische eigenschappen van de SBS worden als uitstekend beoordeeld, de betrouwbaarheid gemeten met de Cronbach's alpha varieert van 0.87 tot .90 voor de verschillende subschalen van de SBS (Frenken & Vennix, 1978).

De AQ (Baron-Cohen et al., 2001) is een zelfrapportagevragenlijst voor volwassenen, in het Nederlands vertaald en gevalideerd door Hoekstra et al. (2008). De AQ-NL screent op (gedrags)kenmerken van ASS in 50 items verdeeld over vijf subschalen: sociale vaardigheid, communicatie, verbeelding, aandacht voor details en aandacht wisselen. Het afkappunt voor vermoeden van ASS in de algemene populatie is 32 (Baron-Cohen et al., 2001) en wordt voor participanten in de controlegroep gehanteerd als autismespecifieke *casefinding* en criterium voor uitsluiting.

De *Nederlandse Leestest voor Volwassenen* (NLV; Schmand, Lindeboom & Harskamp, 1992) geeft een schatting van het intelligentieniveau in relatief korte afnametijd en correleert hoog met de (verbale) intelligentie. De NLV bestaat uit 50 woorden die een onregelmatige uitspraak hebben en op correcte wijze dienen te worden uitgesproken, waarna de score met behulp van normtabellen wordt omgezet in een IQ-schatting.

Het gebruik van zelfrapportagevragenlijsten bij intelligente mensen met ASS en een bepaalde mate van zelfinzicht blijkt inmiddels aangetoond betrouwbaar (Hesselmark, Eriksson, Westerlund, & Bejerot, 2015; Ozonoff, Garcia, Clark, & Lainhart, 2005; Schriber, Robins, & Solomon, 2014).

Data-analyse

Data zijn geanalyseerd met behulp van SPSS 22. We beantwoordden de onderzoeksvraag met behulp van t-toetsen en Chi-kwadraattoetsen om de ASS-groep met de controlegroep te vergelijken op demografische gegevens (leeftijd, intelligentie, opleidingsniveau en huwelijks status), en met behulp van variantieanalyses (MANOVA) om verschil in seksualiteitsbeleving (gemeten met de SBS) en verschil in AQ-NL scores van de ASS-groep (geworven via EMC, Sarr en internet) te onderzoeken. Bij de analyses van SBS-schaal 4 (attractie tot huwelijk) zijn voor de totaalscore op deze schaal die verwijst naar een actuele partnerrelatie alleen respondenten meegenomen die op het moment van deelname een partnerrelatie hadden.

Resultaten

Demografische gegevens

De ASS-groep verschilt nauwelijks van de controlegroep in leeftijd (37.39 vs. 34.06 jaar; $t = 1.121, p = .230$), intelligentieniveau (105.1 vs. 101.97; $t = .1500, p = .139$) en opleidingsniveau ($\chi^2(4) = 3.859, p = .425$). Participanten met ASS hebben minder vaak een partnerrelatie vergeleken met neurotypische mannen (13 vs. 29; $\chi^2(1) = 11.897, p = .001$).

De gemiddelde AQ-NL-score van de ASS-groep verschilt, zoals verwacht, van de AQ-NL-score van de neurotypische groep (30.20 vs. 13.86; $t = 9.116, p = .000$). De range van AQ-NL-scores varieert voor de ASS-groep tussen de 8 en 43 en voor de controlegroep tussen de 8 en 28. Op basis van de AQ-NL zijn dan ook geen deelnemers uit de controlegroep op verdenking van ASS verwijderd. In de ASS-groep zijn de AQ-NL-scores nagenoeg gelijk ondanks de verschillende wervingsbronnen (EMC, Sarr en internet) (30.5 vs. 31.0 vs. 28.9; $F(2, 27) = .165, p = .849$).

Seksualiteitsbeleving

In Tabel 2 zien we, dat de ASS-groep niet verschilt van

Tabel 1. Demografische gegevens onderzoekspopulatie

	Mannen met ASS (n = 31) (%)	Neurotypische mannen (n = 35) (%)	p-waarde
DSM-IV-TR classificatie			
Autistische stoornis	3 (10)		
Stoornis van Asperger	19 (61)		
PDD-NOS	9 (29)		
Leeftijd (sd)	37.39 (12.57)	34.06 (11.57)	.230
Q-schatting (sd)	105.1 (8.17)	101.97 (8.57)	.139
Opleidingsniveau			.423
< / = Lager onderwijs (LO)	2 (6)	2 (6%)	
Middelbaar onderwijs	9 (29)	14 (40%)	
Hoger onderwijs (HBO)	12 (39)	15 (43%)	
> / = Universiteit (WO)	8 (26)	4 (11%)	
Relationele status			.001*
In een relatie	13 (42)	29 (83%)	
Geen relatie	18 (58)	6 (17%)	
Autisme Quotient (AQ) score	30.20 (8.18)	13.86 (6.26)	.000

* $\chi^2(1) = 11.897$

de controlegroep op SBS-schaal 1 (seksuele beheersingsmoraal) (74.36 vs. 73.88) en SBS-schaal 2 (psychoseksuele stimulatie) (38.37 vs. 35.97). Dit betekent, dat mannen met ASS over een vergelijkbare seksuele beheersingsmoraal beschikken en dezelfde psychoseksuele stimulatie zoeken als neurotypische mannen. Beide groepen hebben een gemiddelde tot hoge score op de seksuele beheersingsmoraal. Dit laat zien dat er geen sprake is van (zeer) strenge normen en waarden. De psychoseksuele stimulatie ligt voor beide groepen op de grens van laag en gemiddeld wat betekent dat er sprake is van sterk tot gemiddeld toelaten van psychoseksuele stimulatie. Er is bij beide groepen geen sprake van het afweren van psychoseksuele stimulatie.

Mannen met ASS scoren hoger dan neurotypische mannen op SBS-schaal 3 (seksuele motivatie) (62.29 vs. 52.60), dat duidt op meer seksuele aversie en daarmee minder seksuele motivatie. De score wijst op seksuele apathie in interactie met de partner i.e. minder beleven van plezier aan de seksuele interactie, een indicatie voor seksuele problemen. Tevens scoren mannen met ASS lager dan neurotypische mannen met een relatie op SBS-schaal 4 (attractie tot huwelijk) (54.00 vs. 59.51), dat minder aantrekkingskracht tot het huwelijk en een partnerrelatie weergeeft.

Discussie

Wij hebben in deze studie de seksualiteitsbeleving van mannen met ASS en een ten minste gemiddelde intelligentie vergeleken met die van neurotypische mannen. De resultaten laten zien dat mannen met ASS dezelfde attitudes, normen en waarden met betrekking tot het beleven van seksuele lusten, seks voor het huwelijk en de seksuele socialisatie van kinderen hebben als neurotypische mannen. Dit is overeenkomstig eerder onderzoek naar de seksualiteitsbeleving van zowel volwassenen met ASS (Hénault & Attwood, 2003) als jongeren met ASS (Stokes & Kaur, 2005) en sluit aan bij de conclusie van een recente *review* (Kellaher, 2015). Tevens is er geen verschil wat betreft mate van psychoseksuele stimulatie, waarbij zowel mannen met ASS als neurotypische mannen in sterke tot gemiddelde mate in werkelijkheid of in fantasie seksuele stimuli opzoeken of toelaten.

Onze studie laat zien dat de ASS-groep verschilt van de controlegroep in de mate van seksuele motivatie. Mannen met ASS beleven, vergeleken met neurotypi-

sche mannen, minder plezier aan seksuele interactie en vertonen in seksuele situaties minder vaak en graag seksuele gedragingen en belevingen. De meer beperkte motivatie van mannen met ASS is onder meer te zien in afname van initiatief in seksueel contact met partner, afgenomen seksueel verlangen, minder exploratie van het lichaam (van de seksuele partner), verminderde lustgevoelens en negatievere interpretatie van lustgevoelens. Een beperkte seksuele motivatie kan indicatief zijn voor seksuele problemen. Daarnaast rapporteren de deelnemers met ASS die een relatie hadden een lagere aantrekkingskracht tot huwelijk en partnerrelatie vergeleken met de controlegroep. Vanwege het kleine aantal mannen in de ASS-groep met een relatie ($n=13$) dient dit met voorzichtigheid te worden geconcludeerd en kan het niet zonder meer worden gegeneraliseerd naar alle mannen met ASS. Wel sluit dit aan bij de bevindingen van Lau en Peterson (2010) waaruit blijkt dat gehuwde mensen met ASS over het algemeen onveilig-vermijndend gehecht zijn ten opzichte van hun partners en dat zij een voorkeur hebben voor onafhankelijkheid boven intimiteit bij een overigens algemene tevredenheid met het huwelijk. Hofvander et al. (2009) constateren dat het binden aan en onderhouden van een romantische relatie een grote uitdaging voor mensen met ASS en hun partner is. Stokes, Newton en Kaur (2007) adviseren dan ook interventies gericht op sociale vaardigheden met daarbij aandacht voor het romantisch-relatieel functioneren. Vanuit ons onderzoek wordt geadviseerd om aan dergelijke interventies aandacht voor seksualiteit toe te voegen in lijn met andere recente studies (Barnett & Maticka-Tyndale, 2015; Dewinter et al., 2016).

Onze studie kent een aantal beperkingen. De SBS is uit 1978 en heeft een gedateerd taalgebruik en verouderde normen. Een vergelijkbaar, meer recent instrument was bij de auteurs bij de start van dit onderzoek niet bekend. Daarnaast zijn de onderzoeksgroepen relatief beperkt van omvang, bestaande uit slechts mannen met een ten minste gemiddelde intelligentie, waardoor voorzichtigheid is geboden bij het vertalen van de resultaten naar de gehele groep volwassenen met ASS. Ten slotte kan sprake zijn van een selectie-effect waarbij deelnemers die zich vrijwillig hebben aangemeld voor het onderzoek relatief minder moeite kunnen hebben met (spreken over) seksualiteit.

Toekomstig onderzoek naar de seksualiteitsbeleving

Tabel 2. Resultaten Seksualiteit Belevingsschaal (SBS)

	Mannen met ASS ($n=31$)		Neurotypische mannen ($n=35$)		<i>df</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
	<i>M</i>	<i>sd</i>	<i>M</i>	<i>sd</i>			
1. Seksuele beheersingsmoraal	74.36	6.94	73.88	6.36	1, 63	0.084	.773
2. Psychoseksuele stimulatie	38.37	9.14	35.97	7.19	1, 63	1.401	.241
3. Seksuele motivatie	62.29	14.89	52.60	10.91	1, 60	8.758	.004
4. Attractie tot huwelijk*	54.00	6.49	59.51	7.35	1, 40	5.407	.025

*Analyses alleen gedaan met mensen met een relatie; ASS ($n=13$) en neurotypische mannen ($n=29$)

evenals relationele en seksuele ervaringen van mensen met ASS zou moeten bestaan uit grotere groepen deelnemers, waarbij tevens vrouwen betrokken worden. Verschillen in seksualiteit tussen mannen en vrouwen in het algemeen, verschillen tussen mannen en vrouwen wat betreft ASS-kenmerken (zie Lai et al., 2011; Bejerot & Erikson, 2014) en gevonden verschillen in seksueel functioneren tussen mannen en vrouwen met ASS (Byers et al., 2013; Pecora, Mesibov & Stokes, 2016) pleiten voor een studie naar seksualiteitsbeleving van zowel mannen als vrouwen met ASS om meer zicht op de specifieke seksuele problemen te krijgen.

Conclusie

Op basis van deze eerste in Nederland uitgevoerde studie naar de seksualiteitsbeleving van mannen met ASS en een ten minste gemiddelde intelligentie kan geconcludeerd worden dat de seksualiteitsbeleving bij mannen met ASS deels vergelijkbaar is met en deels verschillend is van neurotypische mannen. Overeenkomstig eerdere studies zien we in de huidige studie dat mannen met ASS over vergelijkbare seksuele normen en waarden beschikken en net zoveel psychoseksuele stimulatie zoeken en seksuele wensen hebben als neurotypische mannen. Zij ervaren daarnaast meer problemen en aversie als het daadwerkelijk tot intiem seksueel contact komt, waarbij gevoelens van aversie sterker en negatieve gevoelens meer aanwezig zijn. Tevens blijkt dat er bij mannen met ASS mogelijk sprake is van een matige aantrekkingskracht tot het huwelijk en/of een relatie. Deze bevindingen vereisen specifieke aandacht in de klinische praktijk, waarbij in intake en/of behandeling gericht wordt gevraagd naar en stil gestaan wordt bij het beleven van seksualiteit en het eventueel voorkomen van seksuele problemen.

Belangenconflict

Geen strijdige belangen.

Literatuur

- American Psychiatric Association. (2000). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-IV-TR)*. Washington, DC: American Psychiatric Association.
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5)*. Arlington, VA: American Psychiatric Association.
- American Psychiatric Association. (2014). *Handboek voor de classificatie van psychische stoornissen. DSM-5. Nederlandse vertaling van Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders 5th Edition*. Amsterdam: Boom.
- Barnett, J.P., & Maticka-Tyndale, E. (2015). Qualitative Exploration of Sexual Experiences Among Adults on the Autism Spectrum: Implications for Sex Education. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 47, 171–179.
- Baron-Cohen, S., Wheelwright, S., Skinner, R., Martin, J., & Clubley, E. (2001). The Autism Spectrum Quotient (AQ): Evidence from Asperger Syndrome/High-Functioning Autism, Male and Females, Scientists and Mathematicians. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 31, 5-17.
- Bejerot, S., & Eriksson, J.M. (2014). Sexuality and gender role in autism spectrum disorder: A case control study. *PLoS One*, 9, doi:10.1371/journal.pone.0087961
- Bodfish, J.W., Symons, F.J., Parker, D.E., & Lewis, M.H. (2000). Varieties of repetitive behaviour in autism: Comparisons to mental retardation. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 30, 237-243.
- Byers, S.E., Nichols, S., Voyer, S.D., & Reilly, G. (2012). Sexual well-being of a community sample of high-functioning adults on the autism spectrum who have been in a romantic relationship. *Autism*, 17, 418-33.
- Byers, S.E., Nichols, S., & Voyer, S.D. (2013). Challenging stereotypes: Sexual functioning of single adults with high functioning autism spectrum disorder. *Journal of autism and developmental disorders*, 43, 2617-27.
- Dewinter, J., Vermeiren, R., Vanwesenbeeck, I., & van Nieuwenhuizen, C. (2013). Autism and normative sexual development: A narrative review. *Journal of Clinical Nursing*, 22, 3467-83.
- Dewinter, J., van Parys, H., Vermeiren, R., & van Nieuwenhuizen, C. (2016). Adolescent boys with an autism spectrum disorder and their experience of sexuality: An interpretative phenomenological analysis. *Autism*, doi: 10.1177/1362361315627134
- Frenken, J., & Vennix, P. (1978). *Seksualiteits Belevings Schalen*. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Gabriels, R.L., & Hill, D.E. (2007). *Growing up with autism. Working with school-age children and adolescents*. New York: The Guilford Press.
- Gilmour, L., Schalomon, P.N., & Smith, V. (2012). Sexuality in a community based sample of adults with autism spectrum disorder. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 6, 313-318.
- Hellemans, H., Colson, K., Verbraeken, A., Vermeiren, R., & Deboutte, D. (2007). Sexual behaviour in high-functioning male adolescents and young adults with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 37, 260-269.
- Hénault, I. (2006). *Asperger-syndroom en seksualiteit in adolescentie en volwassenheid*. Amsterdam: Nieuwezijds.
- Hénault, I., & Attwood, T. (2003). Het seksualiteitsprofiel van volwassenen met het Asperger syndroom. *Wetenschappelijk Tijdschrift Autisme*, 2, 54-58.
- Hesselmark, E., Eriksson, J.M., Westerlund, J., & Bejerot, S. (2015). Autism spectrum disorders and self-reports: testing validity and reliability using the NEO-PI-R. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 45, 1156-1166.
- Hoekstra, R.A., Bartels, M., Cath, D.C., & Boomsma, D.I. (2008). Factor structure, reliability and criterion validity of the Autism-Spectrum Quotient (AQ): A study in Dutch population and patient groups. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 38, 1555-1566.
- Hofvander, B., Delorme, R., Chaste, P., Nydén, A., Wentz, E., & Ståhlberg, O. (2009). Psychiatric and psychosocial problems in adults with normal-intelligence autism spectrum disorders. *BMC Psychiatry*, 9, 35-43.
- Kellaher, D.C. (2015). Sexual behavior and autism spectrum disorders: An update and discussion. *Current Psychiatry Report*, 17, 25.
- Konstantareas, M.M., & Lunskey, Y.J. (1997). Sociosexual knowledge, experience, attitudes, and interests of individuals with autistic disorder and developmental delay. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 27, 397-413.
- Lai, M-C. & Baron-Cohen, S. (2015). Identifying the lost generation of adults with autism spectrum conditions. *Lancet Psychiatry*, 2, 1013-1027.
- Lai, M-C., Lombardo, M.V., & Baron-Cohen, S. (2014). Autism. *The Lancet*, 383, 896-910.
- Lai, M-C., Lombardo, M.V., Pasco, G., Ruigrok, A.N.V., Wheelwright, S.J., & Sadek, S.A. (2011). A behavioral comparison of male and female adults with high functioning autism spectrum conditions. *PLoS One*, 6, doi: 10.1371/journal.pone.0020835

- Lau, W., & Peterson, C.C. (2010). Adults and children with Asperger syndrome: Exploring adult attachment style, marital satisfaction and satisfaction with parenthood. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 5, 392-299.
- Lever, A.G. & Geurts, H.M. (2016). Psychiatric co-occurring symptoms and disorders in young, middle-aged, and older adults with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 46, 1916-1930.
- Mannion, A., & Leader, G. (2013). Comorbidity in autism spectrum disorder: A literature review. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 7, 1595-1616.
- Mehzabin, P., & Stokes, M.A. (2011). Self-assessed sexuality in young adults with High-Functioning Autism. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 5, 614-621.
- Ousley, O.Y., & Mesibov, G.B. (1991). Sexual attitudes and knowledge of high-functioning adolescents and adults with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 21, 471-481.
- Ozonoff, S., Garcia, N., Clark, E., & Lainhart, J.E. (2005). MMPI-2 personality profiles of high-functioning adults with autism spectrum disorders. *Assessment*, 12, 86-95.
- Pecora, L.A., Mesibov, G.B., & Stokes, M.A. (2016). Sexuality in high-functioning autism: a systematic review and meta-analysis. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 46, 3519-3556.
- Ruble, L.A., & Dalrymple, N.J. (1993). Social sexual awareness of persons with autism: a parental perspective. *Archives of Sexual Behaviour*, 22, 229-240.
- Schmand, B., Lindeboom, J., & van Harskamp, F. (1992). *De Nederlandse Leestest voor Volwassenen*. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Schriber, R.A., Robins, R.W., & Solomon, M. (2014). Personality and self-insight in individuals with autism spectrum disorder. *Journal of Personality and Social Psychology*, 106, 112-130.
- Stokes, M.A., & Kaur, A. (2005). High-functioning autism and sexuality. A parental perspective. *Autism*, 9, 266-289.
- Stokes, M.A., Newton, N., & Kaur, A. (2007). Stalking, and social and romantic functioning among adolescents and adults with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 37, 1969-1986.
- Van Bourgondien, M.E., Reichle, N.C., & Palmer, A. (1997). Sexual behaviour in adults with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 27, 113-125.
- Woodbury-Smith, M.R., Robinson, J., Wheelwright, S., & Baron-Cohen, S. (2005). Screening adults for Asperger Syndrome using the AQ: A preliminary study of its diagnostic validity in clinical practice. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 35, 331-335.
- Zwaigenbaum, L. (2012). What's in a name: Changing the terminology of autism diagnosis. *Developmental Medicine and Child Neurology*, 54, 871-872.

Summary

Sexual experiences of men with an autism spectrum disorders

Studies examining how sexuality is experienced among adults with autism spectrum disorders (ASD) are limited. This study compares how sexuality is experienced by men with ASD with normal intellectual capacities, with a control group consisting of neurotypical developing men, using self-report questionnaires. Results show that both groups report similar sexual values concerning sexual pleasures, sexual relations before marriage and sexual socialisation of children and acceptance of similar psychosexual stimulation. Both groups differ in sexual motivation; men with ASD report less sexual motivation, they also are less attracted to their partner and/or (the concept of) marriage. In conclusion, this study shows that men with ASD experience more sexual difficulties in comparison to neurotypical men. Therefore, this topic requires specific attention from (mental) health care professionals.

Keywords: autism spectrum disorder, sexual experience, intimacy, normal intelligence

Trefwoorden: autismspectrumstoornis, seksuele beleving, intimiteit, normale intelligentie